

Савка Віталій Янович

Особливості положень про просунуту співпрацю в ЄС у Ніццькому договорі

УДК 327.39(4-6ЄС)+327.7
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-3.13>

Савка Віталій Янович
старший викладач кафедри
міжнародної політики
Ужгородського національного
університету
пл. Народна, 3, Ужгород, Україна

У статті проаналізовано положення про просунуту співпрацю як форму гнучкої інтеграції в Ніццькому договорі 2001 р.

Метою є аналіз змін, які були внесені до положень Ніццького договору, що фіксують просунуту співпрацю як форму гнучкої інтеграції в ЄС. У процесі дослідження використано методи порівняльного аналізу, системного аналізу, аналізу конкретних випадків, контент-аналізу.

У Ніццькому договорі відбувся перегляд положень про просунуту співпрацю, і цьому було декілька вагомих причин. Найважливішою з них було майбутнє «велике» розширення за рахунок країн, чиї економічні показники відрізняються від середніх по ЄС, та з не до кінця сталими політичними системами й іншою політичною культурою. Крім того, ідеї, висунені лідерами Франції і Німеччини, активізували дискусію про майбутнє розширеного Євросоюзу і про можливість різношвидкісного просування інтеграції. Існувала також насущна необхідність активізації Спільної зовнішньої політики і політики безпеки, але саме в цій галузі можливості застосування просунутої співпраці згідно з Амстердамською угодою були дуже скромними, хоча потенційно більш ніж перспективними.

У Ніццькій редакції договору були змінені загальні і спеціальні положення про просунуту співпрацю. Найбільш важливими змінами стали відміна так званого принципу «екстреного гальмування» (emergency brake, фактичного права вето) під час запуску просунутої співпраці, деяке полегшення самої процедури запуску, зменшення мінімального числа учасників і введення просунутої співпраці в рамки Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ).

Була спрощена процедура, передбачена для вступу держав у вже існуючі проекти просунутої співпраці. У Ніццькому договорі просунуту співпрацю було дозволено застосовувати у сфері зовнішньої політики і політики безпеки («друга опора»), що замінило принцип конструктивного утримання, який існував в Амстердамському договорі.

Ніццький договір дещо змінив участь інститутів ЄС в організації просунутої співпраці. Було змінено мінімальне число учасників просунутої співпраці – вісім держав-членів. Це об'єктивно є полегшенням порівняно з Амстердамським договором.

Ключові слова: європейська інтеграція, гнучка інтеграція, просунута співпраця, ЄС, інституалізація просунутої співпраці, Ніццький договір.

Вступ. Майже одразу ж після підписання Амстердамського договору (1997 р.) почали піддавати критиці ті положення, що стосувалися просунутої співпраці. Критика насамперед вказувала на складну процедуру запуску і фактичне збереження права вето. Станом на початок Міжурядової конференції (МУК) 2000 р. були присутні два основні тренди. Перший полягав у тому, що «необхідно зробити гнучку інтеграцію гнучкішою» [3, с. 3], оскільки, як вважали багато спостерігачів, саме внаслідок складності здійснення не було жодної пропозиції про впровадження просунутої співпраці. Такої позиції дотримувалися шість країн-засновниць ЄС і Фінляндія.

Друга позиція була обережнішою, на перший план висувалися питання, пов'язані зі сферами застосування просунутої співпраці, з числом учасників таких проектів. Перегляд компромісу, досягнутого в Амстердамі, відносно гнучкої інтеграції і зміна положень про просунуту співпрацю, на думку деяких політиків, могли стати поганим сигналом для нових країн-членів. Вони отримали б можливість просити для себе виключень з основних правил ЄС, тоді як старі держави-члени намагалися зберегти свій власний статус після розширення [14, с. 73]. У процесі дискусії ці побоювання досить

чітко сформулював британський міністр Кейт Ваз: «Чи хочемо ми, щоб країни-кандидати могли використати гнучку інтеграцію у питаннях загальної сільськогосподарської політики, охорони довкілля або в положеннях про Спільний ринок?» [3, с. 4] Таким чином, на початку роботи МУК 2000 дискусія з проблеми гнучкої інтеграції була спрямована на вирішення питання, як зберегти єдині інституціональні рамки й уникнути негативного впливу на функціонування єдиного ринку під час розширення і спрощення функціонування механізму просунутої співпраці.

На початку грудня перед відкриттям саміту в Ніцці Комісія представила проект нового договору. Відносно реформи просунутої співпраці у рамках «другої опори» в документі пропонувалися такі зміни: просунута співпраця дозволяється у рамках спільної зовнішньої політики і політики безпеки (СЗППБ), вона може застосовуватися для здійснення спільних акцій або спільних позицій у сфері озброєнь, у сфері безпеки й оборони, якщо це має відношення до управління кризами. Комісія повинна тільки надавати свою думку про проект. Таким чином, міжурядовий характер співпраці у рамках «другої опори» ніяк не ставився під сумнів.

На саміті в Ніцці основна увага була приділена проблемі розподілу голосів у Раді. Відносно просунутої співпраці зміни були прийняті без серйозних розбіжностей. Основою цих рішень стали італійсько-німецькі пропозиції і пропозиції Комісії. Єдиним питанням, що реально обговорювалося на саміті, було введення положень про просунуту співпрацю в сфері оборони. Величезне значення для такого «спокійного» прийняття поправок мала копітка робота делегацій на МУК і зусилля Франції, головуючої в другій половині 2000 року в ЄС, по досягненню згоди між державами-членами. Суть змін положень про просунуту співпрацю зводилася до спрощення її запуску, у тому числі відміни права вето, і її поширенню на СЗППБ, хоча і не в тому обов'язі, в якому пропонувала Комісія.

За час роботи МУК 2000 р. була представлена низка серйозних робіт теоретичного і практичного плану, присвячених можливим змінам положень про просунуту співпрацю в майбутньому договорі. Це, зокрема, праці Ф. Мілнера [10], Б. Голла [7], Ф. де ла Серре [9], С. Гулара [5]. Експерти аналізували причини, за яких просунута співпраця жодного разу не застосовувалася, і позначили можливі шляхи реформування відповідних положень у новій редакції договору. Наприклад, Б. Хол запропонував замінити існуюче екстрене вето так званім відкладеним механізмом запуску. Особливо варто відзначити роботу, що стала широко відомою, Е. Філіппарта і М. Сі Дхен Хо «За і проти застосування 'тісної співпраці' усередині ЄС. Аргументи і коментарі»; її автори детально виклали можливі на їх погляд плюси і мінуси використання просунутої співпраці для розвитку європейської інтеграції, аргументували необхідність перегляду положень в новій редакції договору [12].

Після підписання Ніццького договору і реформування положень про просунуту співпрацю з'явилось декілька серйозних робіт, присвячених оновленому механізму і можливостям його застосування. Слід зазначити концептуальні дослідження Е. Філіппарта [11], В. Весселса [15], Дж. Ашера [13], Ф. Мілнера і А. Келлікера [10].

Мета та завдання. Метою статті є дослідити та проаналізувати зміни, які були внесені до положень, що фіксують просунуту співпрацю як форму гнучкої інтеграції в ЄС, у рамках Ніццького договору 2001 р. Відповідно, важливим завданням є проаналізувати, як і чому змінювалися положення, що фіксують гнучку інтеграцію в ЄС, та положення про просунуту співпрацю у Ніццькому договорі.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали принципи об'єктивності, наукової достовірності та історизму, що передбачають вивчення явищ і процесів у всьому розмаїтті та в конкретно-історичних умовах їхнього виникнення і розвитку. Було застосовано методи порів-

няльного аналізу, системного аналізу, аналізу конкретних випадків, контент-аналізу.

Результати. У Ніццькому договорі положення про просунуту співпрацю зазнали низку серйозних змін. Було скориговано назву розділу VII. Тепер замість «Положення про тіснішу співпрацю» (*closer cooperation*) він став називатися «Положення про просунуту співпрацю» (*enhanced cooperation*). Очевидно, сенс цих визначень практично ідентичний, але термін «просунута співпраця» кращим чином відбиває суть можливих проектів: така співпраця припускає не лише тіснішу співпрацю між декількома державами-членами ЄС, але і просування за допомогою їх інтеграції вперед. Крім того, термін *closer cooperation* використовується в тексті договору і в прямому значенні – тісна співпраця – безвідносно інституціалізованого механізму. Таким чином, змінивши термінологію, творці тексту Ніццького договору усунули неточності у формулюваннях (напр., Шенгенська співпраця в Амстердамському договорі визначена як *closer cooperation*, хоча вона не є просунутим співробітництвом у інституціональному розумінні). Слід також відмітити, що термін «просунута співпраця» не був чимось новим і використовувався для визначення таких проектів ще в ході МУК 1996-97.

У Ніццькій редакції договору були змінені або переформульовані загальні і спеціальні положення про просунуту співпрацю. Ст. 43, 43а і 43b визначають цілі і принципи функціонування такої співпраці. Згідно з ними, просунута співпраця повинна відповідати цілям Союзу і Співтовариства, охороняти і забезпечувати їхні інтереси, посилювати процес інтеграції, підтримувати існуючі договори й інституціональні рамки. Вона не може поширюватися на сфери виняткової компетенції ЄС і повинна бути відкритою для усіх держав-членів. Просунута співпраця не повинна вчиняти негативного впливу на функціонування спільного ринку і шенгенської зони, на процеси економічного і соціального об'єднання, на інші, вже існуючі, політики і програми Союзу, і сприяти створенню перешкод і дискримінації в торгівлі між державами-членами [4]. Таким чином, у загальні положення було перенесено декілька пунктів із ст. 11 Договору про заснування Європейського Співтовариства.

Мінімальна кількість учасників просунутої співпраці в Ніццькому договорі була визначена у вісім держав, незалежно від прийняття в Союз нових членів (ст. 43g) [4], що стало значним послабленням порівняно з Амстердамським договором, що вимагав участі не менше половини держав-членів. Під час упровадження просунутої співпраці необхідно також поважати права і зобов'язання країн, що не беруть участь у ній. Такі держави можуть брати участь в її обговоренні, але не можуть приймати рішення з цих проектів. Водночас Комісія і країни-учасниці просунутої співпраці повинні все-

бічно сприяти тому, щоб до неї приєдналося якомога більше країн (ст. 43b) [4].

Витрати зі здійснення проектів просунутої співпраці, за винятком адміністративних, несуть тільки країни, що беруть участь у ній, якщо Рада не прийняла іншого рішення одноголосно (ст. 44a) [4].

Незважаючи на пропозицію Німеччини й Італії, в договорі було залишено умову застосування просунутої співпраці як «останнього засобу» для досягнення поставленої мети, пом'якшене порівняно з Амстердамським договором формулюванням про те, що цілі мають «бути досягнуті в розумні терміни». Крім того, в тексті вказується конкретний орган – Рада, яка встановлює, що цілі Союзу не можуть бути досягнуті іншим способом (ст. 43a) [4]. Знову введена вказівка на обмеження термінів із реалізації поставлених цілей була спрямована на зниження ризику нескінченних дискусій про те, чи були використані усі можливі засоби до введення просунутої співпраці. З іншого боку, наявність такого положення серйозно обмежувала можливості його застосування.

Ніццький договір не передбачав можливості виходу або тимчасового припинення участі у проектах просунутої співпраці. Таким чином зберігається необхідна кількість учасників, оскільки вихід держав з проекту може спричинити порушення правил його реалізації. У договорі взагалі не був прописаний механізм ліквідації проектів просунутої співпраці у разі їх невдачі. Такий стан речей загалом відповідав прийнятій практиці ЄС, в якому також був відсутній який-небудь механізм виходу із складу Союзу (положення про вихід зі складу ЄС з'явилися лише у тексті Конституції і збереглися у Лісабонському договорі. У Ніццькому договорі таких положень не було).

Деяких змін у Ніццькому договорі зазнали і спеціальні положення про просунуту співпрацю. Із ст. 11 Договору про заснування Європейського співтовариства в Амстердамській редакції деякі положення були перенесені в рамки ст. 33 Договору про Європейський Союз, в саму ст. 11 були внесені доповнення, і вона була заміненена на дві – 11 і 11a. У ст. 11 прописана процедура запуску просунутої співпраці у рамках «першої опори». Держави-члени, які бажають почати таку співпрацю, повинні звернутися із запитом в Комісію, яка представляє відповідні пропозиції в Раду. Дозвіл на початок просунутої співпраці відповідно до ст. 33, 33, 35 Договору про Європейський Союз на підставі пропозицій Комісії після консультації з Європейським парламентом дає Рада, діючи кваліфікованою більшістю голосів. Якщо просунута співпраця торкається галузей, де існує спільна процедура ухвалення рішень, то необхідна згода Європейського парламенту (ст. 11) [4].

Процедура, передбачена для вступу держав у вже існуючу просунуту співпрацю, була спро-

щена. Держава-член, яка бажає приєднатися до вже створеної просунутої співпраці, повинна сповістити про це Раду і Комісію, яка у свою чергу теж повинна представити свою думку Раді впродовж трьох місяців (ст. 11a) [4].

Положення про просунуту співпрацю в кримінально-правовій сфері (співпраця поліцій і судових органів – «третя опора») також зазнали деякі зміни порівняно з амстердамською версією договору. У колишню ст. 40 Договору про Європейський Союз були внесені поправки, і вона була заміненена ст. 40, 40a, 40b. Просунута співпраця у сферах, що відносяться до цього розділу, повинна мати на меті швидший розвиток європейського простору свободи, безпеки і правосуддя, під час дотримання компетенції Європейської спільноти і цілей, встановлених цим розділом договору (ст. 40) [4].

У Ніццькому договорі просунуту співпрацю було дозволено застосовувати в сфері зовнішньої політики і політики безпеки («друга опора»), що замінило принцип конструктивного утримання, який існував в Амстердамському договорі. У текст договору були включені ст. 27a, 27b, 27c, 27d і 27e, що встановлюють умови застосування просунутої співпраці в цій сфері. Просунута співпраця у рамках СЗППБ покликана забезпечити захист цінностей і служити інтересам Союзу загалом, затверджуючи його ідентичність як згуртованої сили на міжнародній арені. Просунута співпраця в цій галузі повинна поважати принципи, цілі, загальні напрями СЗППБ і рішення, що приймаються в межах цієї політики, повноваження Європейської спільноти і взаємодію між усіма політиками Союзу і його зовнішньополітичною діяльністю (ст. 27a) [4]. Застосування просунутої співпраці у рамках СЗППБ було обмежене спільними діями і загальними позиціями (*joint action and common position*), і не повинно мати відношення до питань, що можуть спричинити наслідки у військовій сфері або у сфері оборони (ст. 27b) [4]. Таким чином, просунута співпраця не може мати відношення до загальних стратегій, які визначаються Європейською радою. Сфери військової і оборонної співпраці також були виключені з сфери її застосування на вимогу Великої Британії.

Процедура запуску просунутої співпраці у рамках СЗППБ така. Зацікавлені держави-члени направляють запит до Ради. Запит спрямовується також у Комісію і до Парламенту, в останній тільки в якості інформації. Роль Комісії зводиться до перевірки того, чи узгоджується пропонована співпраця із уже існуючими політиками ЄС. Ведення просунутої співпраці схвалюється Радою відповідно до ст. 23 п. 2, тобто кваліфікованою більшістю голосів. Проте, якщо яка-небудь держава-член заявляє, що з важливих міркувань національної політики вона має намір проголосувати проти цього рішення, голосування не проводиться. Рада, діючи

кваліфікованою більшістю голосів, може передати питання в Європейську раду для одноголосного голосування (ст. 27с, 23.2) [4]. Таким чином, у рамках СЗППБ Ніццький договір зберіг принцип «екстреного гальмування» (*emergency break*), фактичне право вето.

Входження нових держав в роботу вже існуючої просунутої співпраці у рамках СЗППБ повинне відбуватися аналогічно цьому процесу у рамках «третьої опори». Різниця полягає в ролі Комісії: у рамках «другої опори» вона тільки інформується державою про намір приєднатися до проекту просунутої співпраці і представляє свою думку Раді без спеціальних рекомендацій (ст. 27е) [4]. Належна роль в договорі відводиться Високому представникові із зовнішньої політики і політики безпеки. Його функція полягає в тому, «щоб усі члени Ради і Європейський парламент були вичерпно інформовані про втілення в життя поглибленої співпраці у сфері зовнішньої політики і політики безпеки» (ст. 27d) [4].

Ніццький договір дещо змінив участь інститутів ЄС в організації просунутої співпраці. Об'єктивно зросла роль Комісії у встановленні просунутої співпраці, оскільки тепер саме до Комісії повинні звертатися держави, що збираються встановити між собою просунуту співпрацю у рамках «першої і третьої опор». Комісія у свою чергу повинна представити пропозиції Раді. Якщо вона цього не робить, то повинна пояснити причини. Таким чином, завдання Комісії полягає в тому, щоб у реальності оцінити, наскільки пропонується просунута співпраця може послужити на користь подальшому розвитку Союзу або принести йому відчутну шкоду, сприяючи внутрішній дестабілізації. Якщо держава-член захоче присусідитися до вже існуючої співпраці, то йому слід повідомити про свій намір Раді і Комісії. Відповідно до Договору про заснування Європейського співтовариства, саме Комісія повинна прийняти рішення про участь держави, яка подала заявку, і оцінити необхідні для цього умови. У рамках «другої опори», де використовується міжурядовий підхід, процедура запуску просунутої співпраці була дещо реформована у напрямку комунітаризації, оскільки Комісія все ж представляє свою думку з цього питання [15, с. 212]. Проте роль Ради в ухваленні рішень у рамках «другої опори» вирішальна, оскільки у Комісії тут тільки допоміжні функції. Такий стан речей цілком природний, оскільки саме Рада одноосібно контролює сферу зовнішньої політики.

Рішення Ради відіграє ключову роль для запуску просунутої співпраці і прийняття нових членів. Складнощі можуть виникнути при голосуванні для країн, що не беруть участь в проекті, оскільки їх думка може бути (а може і не бути) врахована в ході обговорення, а участі в голосуванні вони не беруть.

Згідно з Ніццьким договором, повноваження Європейського парламенту були дещо розширені, проте участь ЄП у здійсненні проектів просунутої співпраці залишилася дуже обмеженою. Схвалення Парламенту потрібне тільки для тих галузей взаємодії, де застосовується процедура спільного ухвалення рішень, в інших сферах він має консультативне право. У рамках СЗППБ Парламент тільки інформується про намір створити просунуту співпрацю. Основна складність і неоднозначність становища Європарламенту у рамках положень про просунуту співпрацю полягає в такій колізії. У сферах змішаної компетенції, де потрібно схвалення Парламенту, він може блокувати її запуск більшістю голосів депутатів із тих країн, які не мають наміру брати участь в цій співпраці (наприклад, члени Європарламенту від Великої Британії могли голосувати з питань європейського соціального законодавства, тоді як саме Сполучене Королівство не приєдналося до соціальної Хартії). Таким чином, може бути поставлена під сумнів об'єктивність діяльності самого Парламенту.

Ст. 46 Договору про Європейський Союз у ніццькій редакції передбачає юрисдикцію Суду Європейського співтовариства відносно актів і рішень, що приймаються для імплементації просунутої співпраці (ст. 46) [4]. Водночас законодавство про просунуту співпрацю не є частиною *acquis communautaire*. Тому роль Європейського суду у здійсненні контролю за взаємодією законодавства просунутих груп і загальним законодавством Союзу представляється досить складною і не зовсім традиційною, оскільки Суд буде вимушений виконувати функції арбітра [1, с. 149–150] між двома видами законодавства.

Законодавство просунутої співпраці може стати частиною *acquis communautaire* у тому разі, якщо буде прийнятий формальний акт, що змінює його статус, як це було зроблено у випадку зі включенням шенгенських правил в загальне законодавство Союзу. Експерти вважають, що на практиці просунута співпраця не буде частиною *acquis communautaire* тільки до тих пір, поки держави-члени, що беруть участь в просунутій співпраці, не матимуть більшості в Раді, необхідної для ухвалення рішень конституційною більшістю голосів, або у разі, коли потрібно одноголосність, до тих пір, поки останній аутсайдер не приєднається до вказаної просунутої співпраці [11, с. 30].

Найбільш важливі зміни Ніццького договору в порівнянні з Амстердамським полягали у відміні права вето у рамках «першої і третьої опор», введенні механізму просунутої співпраці в сферу СЗППБ і деякому полегшенні процедури запуску просунутої співпраці. Таким чином, за Ніццьким договором, застосування просунутої співпраці можливе в усіх трьох «опорах». Проте положення договору не завжди логічні. У сфері СЗППБ договір

містить вимогу про те, що просунута співпраця в цій галузі повинна служити інтересам Союзу загалом, затверджуючи його ідентичність як згуртованої сили на міжнародній арені. Тобто передбачається, що група просунутої співпраці в цій сфері діятиме як агент ЄС, хоча за обмеженої кількості учасників дії такої співпраці можуть не відбивати позицію усіх держав-членів. Крім того, обмеження, накладені на застосування просунутої співпраці у сфері СЗППБ, не роблять цей інструмент зручним для «постійного ведення справ» [2, с. 15]. Проте статус просунутої співпраці як одного з інструментів інтеграції, був значно підвищений у рамках Ніццького договору.

Мінімальне число учасників просунутої співпраці було визначене у вісім держави-членів, що об'єктивно є полегшенням порівняно з Амстердамським договором, який припускав участь половини держав-членів ЄС (на момент підписання Амстердамського договору до складу ЄС входило 15 держав, тобто більшість складала 8 країн. У Ніццькому договорі кількість учасників просунутої співпраці була визначена теж 8, але чисельність самого ЄС мала збільшитися). Видається не цілком правильною думка, що зниження порогу держав-членів, необхідної для запуску просунутої співпраці, зміцнить динаміку інтеграції [9, с. 164]. Таке зниження може полегшити процедуру запуску просунутої співпраці, але потенційне збільшення кількості різних груп, що беруть участь в різних проектах, не може зміцнювати європейську інтеграцію, а швидше надасть їй важко керований різноспрямований рух з сумнівними результатами.

Дуже значущим видається уточнення Ніццького договору про те, що просунута співпраця повинна слугувати просуванню інтеграції вперед і тим самим ще більшою мірою відповідати спільним цілям і завданням Союзу. Ймовірно, завдання просування інтеграції вперед вирішується також через участь країн, що не увійшли до проекту просунутої співпраці, в його обговоренні і участь в запуску просунутої співпраці загальних інститутів ЄС – Комісії і Ради.

Незважаючи на внесені в Ніццькому договорі зміни загалом, положення про просунуту співпрацю не отримали значного спрощення, і тяжкі умови не були реально ослаблені. Більше того, додатково було додано умову, що просунута співпраця не повинна підривати основу Спільного ринку і політику економічного і соціального об'єднання. Залишилися незмінними й інші обмеження. Зокрема, просунута співпраця не повинна встановлювати бар'єри або сприяти дискримінації в торгівлі між державами-членами і не повинна спотворювати умови конкуренції між ними. Виходячи з цих положень, складно визначити, які ж галузі співпраці залишаються відкритими для застосування просунутої співпраці у межах «першої опори». Водночас за рамками застосування просунутої співпраці

в сфері СЗППБ залишилися усі сфери, пов'язані з військовою і оборонною співпрацею. Таке положення створює значні складнощі і в здійсненні проєктів просунутої співпраці у рамках «другої опори», оскільки виявляється дуже мало ініціатив у сфері зовнішньої політики, які б не мали військової складової частини [8]. Тому можна зробити висновок, що зміни Ніццького договору припускають використання просунутої співпраці більшою мірою у рамках «третьої опори», ніж в «першій і другій». Загалом реформування положень про просунуту співпрацю в Ніццькому договорі було явно недостатнім для широкого застосування цього механізму. На підтвердження цієї тези можна привести висловлювання Джованні Греві, який назвав зміни положень про просунуту співпрацю в Ніццькому договорі «кволими» [6, с. 43].

Висновки. Одним з аргументів перегляду положень про просунуту співпрацю в Ніццькому договорі стала відсутність його практичної реалізації. Проте важко було чекати іншого сценарію. По-перше, з моменту набуття чинності Амстердамського договору (1 травня 1999 року) до початку МУК 2000 року пройшло дуже мало часу. По-друге, одним із найважливіших завдань, яке вирішували положення про просунуту співпрацю, була нейтралізація «непоступливих» партнерів, насамперед Великої Британії. Проте після приходу до влади лейбористів в травні 1997 року європейська політика британського уряду зазнала істотних змін, і проблема втратила свою актуальність. У ЄС-15 не було таких гострих протиріч, єдиним рішенням яких могла стати просунута співпраця. Навпаки, перед Союзом стояли завдання, що вимагають політичної і економічної консолідації. По-третє, положення про просунуту співпрацю приймалися з розрахунку на майбутнє розширення (яке до того моменту ще не відбулося) як інструмент просування інтеграції в умовах, коли Європейський Союз складатиметься з 27-30 дуже різномірних держав.

Проте перегляд положень про просунуту співпрацю в Ніццькому договорі відбувся, і цьому було декілька вагомих причин. Найважливішою з них, на наш погляд, було майбутнє «велике» розширення за рахунок країн, чії економічні показники відрізняються від середніх по ЄС, та з не до кінця сталими політичними системами й іншою політичною культурою. Крім того, ідеї, висунені лідерами Франції і Німеччини, активізували дискусію про майбутнє розширеного Євросоюзу і про можливість різношвидкісного просування інтеграції. Існувала також насувна необхідність активізації Спільної зовнішньої політики і політики безпеки, але саме в цій галузі можливості застосування просунутої співпраці згідно з Амстердамською угодою були дуже скромними, хоча потенційно більш ніж перспективними.

У Ніццькій редакції договору були змінені загальні і спеціальні положення про просунуту співпрацю. Найбільш важливими змінами стали відміна так званого принципу «екстреного гальмування» (*emergency brake*, фактичного права вето) під час запуску просунутої співпраці, деяке полегшення самої процедури запуску, зменшення мінімального числа учасників і введення просунутої співпраці в рамки СЗППБ.

Зміни, зроблені в положення Ніццького договору про просунуту співпрацю, не зупинили дебати про можливе створення ядра інтеграції, але на декілька років зробили їх не занадто актуальними. Новий сплеск інтересу до проблеми був пов'язаний із несподіваною незговірливістю новоприєднаних держав.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шайхутдинова Г. Продвинутое сотрудничество государств в европейском праве. Казань: Академия управления «ТИСБИ», 2007. 315 с.
2. Algieri F., Bauer T., Brummer K. Options for the Further Development of CFSP and ESDP without European Constitution / Bertelsmann Stiftung. Gutersloh, 2005. October. 231 p.
3. Bulletin Quotidien Europe / Europe. Agence Internationale d'Information pour la Press. Brussels, 1996-2009. 93 p.
4. Consolidated Versions of The Treaty on European Union and The Treaty Establishing the European Community. Luxembourg: Office for Official Publications of the EC, 2003; Official Journal of the European Union. Luxembourg; Office for Official Publications of the EC, 2002. 263 p.
5. Goulard S. Beyond the Treaty of Nice: More Left-Overs or New Union? Lecture in the Cicero Foundation. Paris, 16 November 2000. URL: www.cicerofoundation.org/lectures (дата звернення: 12.09.2018).
6. Grevi G. Flexible Means to Further Integration. Integrating Europe: Multiple Speeds - One Direction? *EPC Working Paper*. Brussels, 2004. N 9. P. 38–65.
7. Hall B. How Flexible Should Europe be? *CER*. London, 2000. P. 31–48.
8. Jaeger T. Enhanced Cooperation in the Treaty of Nice and Flexibility in the Common Foreign and Security Policy. *European Foreign Affairs Review*. 2002. Autumn. P. 279–316.
9. La Serre F., de. La cooperation renforcee. *La Constitution de l'Europe* / Ed. par P. Magnette. Bruxelles, 2000. P. 161–170.
10. Milner F., Kölliker A. How to make use of closer cooperation. *European Commission Forward Studies Unit. Working paper*. Brussels, 2000. P. 139–153.
11. Philippart E. A New Mechanism of Enhanced Co-operation for the Enlarged European Union. *Notre Europe. Research and European Issues*. Paris, 2003. N 22. 36 p.
12. Philippart E., S. Dhian Ho M. The Pros and Cons of 'Closer Cooperation' within the EU. Argumentation and Recommendations. *WRR. Working Documents*. The Hague, 2000. W104. 74 p.
13. Usher J. A. Enhanced Cooperation or Flexibility in the Post-Nice Era. Accountability and Legitimacy

in the European Union / Ed. by A. Amull, D. Wincott. Oxford: Oxford University Press, 2002. P.97–112.

14. Vaz K. The UK's Approach to the IGC. Rethinking the European Union. IGC 2000 and Beyond / Ed. by E. Best, M. Gray, A. Stubb. Maastricht, 2000. P.67–74.

15. Wessels W. Nice Results. The Millennium IGC in the EU's Evolution. *Journal of Common Market Studies*. Oxford, 2001. Vol. 39, N 2. P.197–219.

REFERENCES:

1. Shaykhutdinova G. (2007). Prodvinutoje sotrudnichestvo gosudarstv v evropeyskom prave. [Enhanced cooperation of states in European law]. Kazan: Academia upravlenija «TISBI». 215 s. [in Russian].
2. Algieri F., Bauer T., Brummer K. Options for the Further Development of CFSP and ESDP without European Constitution / Bertelsmann Stiftung. Gutersloh, 2005. October. 231 p. [in English].
3. Bulletin Quotidien Europe / Europe. Agence Internationale d'Information pour la Press. Brussels, 1996–2009. 93 p. [in French].
4. Consolidated Versions of The Treaty on European Union and The Treaty Establishing the European Community. Luxembourg: Office for Official Publications of the EC, 2003. 263 p. [in English].
5. Goulard S. Beyond the Treaty of Nice: More Left-Overs or New Union? Lecture in the Cicero Foundation. Paris, 16 November 2000. URL: www.cicerofoundation.org/lectures (Last accessed: 12.09.2019). [in English].
6. Grevi G. Flexible Means to Further Integration. Integrating Europe: Multiple Speeds – One Direction? *EPC Working Paper*. Brussels, 2004. N 9. P. 38–65. [in English].
7. Hall B. How Flexible Should Europe be? *CER*. London, 2000. P. 31–48. [in English].
8. Jaeger T. Enhanced Cooperation in the Treaty of Nice and Flexibility in the Common Foreign and Security Policy. *European Foreign Affairs Review*. 2002. Autumn. P. 279–316. [in English].
9. La Serre F., de. La cooperation renforcee. *La Constitution de l'Europe* / Ed. par P. Magnette. Bruxelles, 2000. P. 161–170. [in French].
10. Milner F., Kölliker A. How to make use of closer cooperation. *European Commission Forward Studies Unit. Working paper*. Brussels, 2000. P. 139–153. [in English].
11. Philippart E. A New Mechanism of Enhanced Co-operation for the Enlarged European Union. *Notre Europe. Research and European Issues*. Paris, 2003. N 22. 36 p. [in English].
12. Philippart E., S. Dhian Ho M. The Pros and Cons of 'Closer Cooperation' within the EU. Argumentation and Recommendations. *WRR. Working Documents*. The Hague, 2000. W104. 74 p. [in English].
13. Usher J. A. Enhanced Cooperation or Flexibility in the Post-Nice Era. Accountability and Legitimacy in the European Union / Ed. by A. Amull, D. Wincott. Oxford: Oxford University Press, 2002. P. 97–112. [in English].
14. Vaz K. The UK's Approach to the IGC. Rethinking the European Union. IGC 2000 and Beyond / Ed. by E. Best, M. Gray, A. Stubb. Maastricht, 2000. P. 67–74. [in English].
15. Wessels W. Nice Results. The Millennium IGC in the EU's Evolution. *Journal of Common Market Studies*. Oxford, 2001. Vol. 39, N 2. P. 197–219. [in English].

The specifics of the provisions on enhanced cooperation in the European Union in the Treaty of Nice

Savka Vitalii Yanovych

Senior Lecturer at the Department
of International Politics
Uzhhorod National University
Narodna square, 3, Uzhhorod, Ukraine

The provisions on advanced cooperation as a form of flexible integration in the Treaty of Nice of 2001 have been analyzed in the article.

In the Treaty of Nice, the provisions on advanced cooperation were reviewed, and there were several good reasons for this. The most important was the forthcoming "big" expansion at the expense of the countries whose economic indicators differ from the average ones in the EU, but with not fully stable political systems and a different political culture. There was also an urgent need to intensify a common foreign and security policy, but it was in this area that the possibilities of applying the advanced cooperation under the Treaty of Amsterdam were very modest, although potentially more than promising.

In the revised edition of the Treaty of Nice, the general and special provisions on the advanced cooperation were changed. The most important changes were the abolition of the so-called "emergency brake" (actual veto power) in the launch of the advanced cooperation, some facilitation of the launch procedure itself, the reduction of the minimum number of participants and introduction of the advanced cooperation within the framework of the Common Foreign and Security Policy (CFSP).

The procedure provided for the states to join the existing advanced cooperation projects was simplified. In the Treaty of Nice, the advanced cooperation was allowed to be applied in the field of foreign and security policy (the "second pillar"), which replaced the principle of constructive retention existing in the Treaty of Amsterdam.

The Treaty of Nice somewhat changed the participation of EU institutions in the organization of the advanced cooperation. The minimum number of participants in the advanced cooperation was changed – eight member states. This is objectively a relief compared to the Treaty of Amsterdam.

Key words: *European integration, flexible integration, enhanced cooperation, EU, institutionalization of the enhanced cooperation, Treaty of Nice.*